

OBVEZNI IZVOD NA SLOVENSKEM

Ignac Kamenik

višji bibliotekar specialist, vodja bibliotekarskega raziskovalnega centra, Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

UDK 021.843(497.12)

KAMENIK Ignac: Obvezni izvod na Slovenskem. Knjižnica, Ljubljana, 23(1979)1-4, str. 28-37.

Članek poroča o razpravi na sestanku predstavnikov slovenskih knjižnic, ki prejemajo obvezni izvod. Namen razprave ni bil sprejemati sklepe, marveč nakazati večplastno problematiko vprašanja in opredeliti akcijske programe za ustrezne rešitve. V prvem problememskem in akcijskem sklopu naj bi se smotno dograjeval dosedanji slovenski zakon o obveznem izvodu iz primerjav s tovrstnimi zakoni v SFRJ in s stanjem drugod po svetu, zlasti pa iz soočenja z novejšimi priporočili mednarodnega kongresa o nacionalni bibliografiji v Parizu (1977) in z ugotovitvami zasedanja IFLA v Štrbskem Plesu (1978) o splošni pristopnosti gradiva. V drugem sklopu naj bi se razčističevala vprašanja namembnosti, obsega, vsebinske strukture in konkretne funkcionalnosti obveznega izvoda, vse iz specifičnih potreb slovenskega nacionalnega knjižničnega sistema.

UDC 021.843(497.12)

KAMENIK Ignac: The Deposit Copy in Slovenia. Knjižnica, Ljubljana, 23(1979)1-4, p. 28-37.

This is a report about the meeting of representatives of Slovene libraries receiving deposit copies. The purpose of the meeting was not so much to set resolutions as it was to point at the many-sided problems of the question discussed and to devise programmes for implementation of suitable solutions. In the first problem and action round, the current Slovene Law concerning deposit copies is to be supplemented purposefully in regard to the related laws of SFRY and international positions, whereas special consideration is to be given to the latest recommendations of the international congress of national bibliography in Paris (1977) and the directions set by the IFLA session in Štrbské Pleso (1978) regarding universal availability of publications. In the second round, the question of objectives, range, subject structure and the concrete function of the deposit copy are to be clarified within the framework of specific requirements of Slovene national library network.

Glede na to, da je leta 1971 prenehal veljati temeljni zvezni zakon o obveznem pošiljanju tiskov določenim institucijam (iz l. 1965) in da je normativno urejanje tega problema v smislu amandmajev

k stari ustavi in v duhu določil pripravljajoče se nove prešlo na raven republik in avtonomnih pokrajin (ki pa so že doslej, sklicujoč se na zvezni zakon — še pred uredbo —, izdajale svoje, vsebinsko taksativnejše odloke),¹ je obvezni izvod² postal v posameznih sredinah znova aktualen ne le na Slovenskem, temveč v Jugoslaviji.³

In ne samo to. O obveznem izvodu in njegovih mnogostranih učinkih, namembnosti in raznolikem tretmanu glede na prakso in normativno urejevanost tega problema v različnih sredinah je spregovoril tudi bibliotekarski svet tako v obliki posameznih problemskih razprav⁴ kot na svojih uradnih strokovnih srečanjih.⁵ Skratka: problem obveznega izvoda je v sodobnem času evidentno prisoten glede na njegove različne aspekte; vendar se razprave okrog njega gibljejo v različnih smereh, odvisno od okolja, ki ta problem proži, in od motivov, ki utirjajo smer njegovega razreševanja.

Slovenski Zakon o obveznem pošiljanju tiskov iz leta 1971,⁶ ki se sklicuje še na temeljni zakon SFRJ iz leta 1965, dopolnjuje glede na razprave v javnosti⁷ Odlok o obveznem pošiljanju tiskov takratnim študijskim knjižnicam iz leta 1960, tako da širi krog prejemnikov obveznega izvoda, na drugi strani pa jasneje določa njegovo dvonamembnost: ločuje »arhivski« primerek od primerka za zagotovitev »dostopnosti za proučevanje in uporabo«.

Med prejemniki obveznega izvoda so zdaj poleg Narodne in univerzitetne knjižnice (ki je zakon posebej sicer ne omenja, ker se navezuje na temeljni zakon SFRJ, ki to že določa) še: »VŠK Maribor«, »študijske knjižnice« Celje, Koper, Murska Sobota, Novo mesto, Ravne na Koroškem ter »študijski oddelki« osrednje knjižnice v Kranju, Goriške knjižnice v Novi Gorici in Ljudske in študijske knjižnice v Ptujju. Z eno besedo: vse nekdanje študijske knjižnice enakovredno in ne diferencirano kot dotlej.

Vendar zakon jasno opredeljuje tudi namembnost obveznega izvoda za te knjižnice, ko izrecno naglašča, da jim gre tak primerek zato, »da se zagotovi (njegova) dostopnost za preučevanje in uporabo«. Arhivski primerek obvezno prejemata Narodna in univerzitetna knjižnica in Visokošolska in študijska knjižnica Maribor.

Tako zakon iz leta 1971, ki je zgolj dopolnjuječ.

Leta 1972 je izšel samostojen slovenski Zakon o obveznem pošiljanju tiskov,⁸ za katerega je razprava na strokovnem posvetovanju Društva bibliotekarjev Slovenije v Mariboru leta 1978 ugotovila, da »vsebuje vse bistvene elemente, ki omogočajo splošno dostopnost gradiva«, proži pa zahtevo po dopolnitvi v dveh smereh. V samem zakonu naj bi bila nekatera določila določeneje precizirana in definirana glede na ugotovitve in priporočila Mednarodnega kongresa o nacionalnih bibliografijah v Parizu od 12. do 15. septembra 1977 ter

usklajena z dejansko vsebinsko naravnostjo slovenskega knjižničarstva po sprejemu Konceptije razvoja knjižničarstva v Sloveniji v letu 1971. Bibliotekarska praksa pa naj po preučitvi funkcije in namembnosti obveznega izvoda v različnih tipih knjižnic na Slovenskem ustrezno vkomponira obvezni izvod v svoj knjižnični fond in precizira način njegove uporabe z vidika splošne dostopnosti na vsem slovenskem prostoru.

Razprava na strokovnem posvetovanju DBS v Mariboru o splošni dostopnosti gradiva, ki je vključevala kot enega od elementov tudi obvezni izvod, Sklepi o knjigi v publikaciji Načrt kulturnega razvoja Slovenije 1976—1980, ki jo je izdala Kulturna skupnost Slovenije leta 1978,⁹ in dejstvo, da je potrebno Zakon o obveznem pošiljanju tiskov iz leta 1972 uskladiti z ustavo (pri čemer so možne njegove ustrezne dopolnitve), so vnesli med bibliotečne delavce knjižnic, ki so prejemniki obveznega izvoda, določen nemir, ki je bil naravnan na domnevo o njegovi ukinitvi.

Problem ima vsekakor širše razsežnosti, ki izhajajo iz namena in prakse uporabe primerkov obveznega izvoda v različnih tipih knjižnic in v različnih sredinah. Prav glede na dejstvo, da je normativno določilo o prejemanju obveznih izvodov le zunanja manifestacija vsebinsko zelo mnogolikega problemskega spleta, so se na pobudo Osrednje knjižnice Celje in v organizaciji republiške matične službe ter bibliotekarskega strokovnega in znanstveno-raziskovalnega centra pri NUK sestali v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani predstavniki knjižnic, ki na Slovenskem prejemajo obvezni izvod. V razpravi so odprli naslednje problemske sklope:

— sedanji slovenski zakon o obveznem pošiljanju tiskov glede na ustrezne zakone na območju SFRJ in v primerjavi s stanjem v svetu; njegovo soočenje s priporočili mednarodnega kongresa o nacionalni bibliografiji v Parizu in z ugotovitvami letnega zasedanja IFLA v Štrbskem Plesu o splošni dostopnosti gradiva ter predlogi za njegovo novelizacijo;

— namembnost obveznega izvoda s posebnim ozirom na specifične potrebe slovenskega nacionalnega knjižničnega sistema; kot posledek: njegov obseg in vsebinska struktura ter ustrezen tretman v knjižnicah, ki ga prejemajo, problematika, ki jo proži v delovanju knjižnic, in predlogi za morebitne spremembe knjižnične prakse v tej smeri.

S tako zasnovano razprave je postal obvezni izvod le sredstvo, povod za razgrnitev kompleksnejše problematike, ki jo proži ali ki se ob njem proži glede na vsebinsko naravnost celotnega slovenskega knjižničarstva zlasti še glede na fiziognomijo knjižnic, ki prejemajo obvezni izvod. Problem torej ni v prejemanju ali neprejemanju

obveznega izvoda, temveč v njegovi funkcionalnosti, od katere je odvisen obstoj te institucije v prav taki in ne drugačni obliki. Ni namreč vseeno, kaj se s primerki obveznega izvoda v knjižnični praksi v resnici dogaja. Če je to le način dopolnjevanja knjižničnih fondov zaradi pomanjkanja denarnih sredstev za nabavo knjižničnega gradiva, se spremeni v obliko socialne pomoči in izgubi svojo pravo namembnost, saj odločujoče (marsikdaj — kot je pokazala razprava — tudi nesmotrno) uravnava nabavno politiko določene knjižnice. Prav tako jo izgubi, če knjižnična praksa prelevi njegovo »dostopnost za preučevanje in uporabo« v »arhivskost« tam, kjer zakonsko določilo o tem jasno drugače govori. Iz knjižnice odprtega tipa se vračamo k sodobnim knjižničarskim snovanjem neadekvatnih arhivskih knjižnic.¹⁰ To sta le dva primera, ki ilustrirata, kako ni mogoče problema obveznega izvoda obravnavati ločeno od problematike, katere mozaični del je.

Zato je naravno in povsem razumljivo, da se je tega problema dotaknila tudi Kulturna skupnost Slovenije, ko je obravnavala položaj knjige in knjižničarstva na Slovenskem. Dokument, ki ga je o tem publicirala,¹¹ je sprejela Skupščina Kulturne skupnosti Slovenije na svoji 16. seji dne 24. 1. 1978.

Kako kompleksno se je lotila obravnave za naše razmere še vedno perečega stanja knjige, naj ilustrira le nekaj »nalog«, ki jih je v zvezi s Sklepi o knjigi izoblikovala. Izvzeli bi le nekaj takih, ki nazorno kažejo globalne usmeritve:

— V okviru Kulturne skupnosti Slovenije bomo preverili načela in merila za podpiranje založniških programov, ki jih dajemo v obliki subvencij in odkupov. Potrebno bo proučiti smotrnost in učinkovitost obeh načinov za slovenskega bralca in knjižnice, obenem pa si prizadevati še povečati pozitivne učinke takih podpor (nalog 8).

— Prizadevati si moramo za hitrejše napredovanje slovenskega knjižničarstva, izboljšanje pogojev za delo in ustrežnejše povezovanje obstoječih možnosti na tem področju . . . (nalog 10).

— Poleg učinkovitosti knjižnega odkupa, ki ga zagotavlja Kulturna skupnost Slovenije, bomo preučili tudi učinkovitost podpore za razvoj knjižničarstva na manj razvitih območjih, posebno pozornost posvetili delovanju bibliobusov ter koristnosti razširitve njihovega delovanja na nova območja (nalog 11).

— Pospeševati moramo nadaljnje uveljavljanje knjižničarstva v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela, upoštevaje strokovne in prostorske možnosti. Razširjena vzgoja knjižničarskih delavcev je nujna naloga, če hočemo take naloge izpeljati. Kulturna

skupnost Slovenije bo posvetila tako kadrovski kot prostorski problematiki knjižničarstva posebno pozornost . . . (naloga 12).

— Skupaj s knjižničarji bomo preverili tudi smotrnost odloka o pošiljanju obveznih izvodov in dali pobudo za njegovo spremembo, ki bi prizadetim knjižnicam zagotovila ustrezno selekcijo in zmanjšanje opravl v zvezi z izvajanjem tega odloka (naloga 13).

— . . . Še večjo pozornost moramo posvetiti obstoječemu knjižničarskemu sodelovanju naših obmejnih knjižnic (Nova Gorica, Ravne, Murska Sobota) s knjižnicami v zamejstvu in si prizadevati slovensko knjigo razširiti v vse kraje, kjer se zanjo zanimajo . . . (naloga 16).¹²

Naštetih je le nekaj nalog od skupno devetnajstih in v ta sklop moramo postaviti tudi nalogo št. 13, ki govori o obveznem izvodu kot o eni od njegovih sestavin. Gotovo je, da smo knjižničarji dolžni sodelovati pri razreševanju celotne tu nakazane problematike, res pa je tudi, da se posameznih problemov lahko lotevamo le parcialno, vendar parcialno le v smislu tematske obravnave, ne pa v smislu trgiranja problema iz celote.

Zato so potrebna medsebojna dogovarjanja med knjižničnimi delavci samimi, kajti le z dogovorjenim sprejemanjem skupnih stališč potrjujemo tudi, da odgovorno razpravljamo o takem problemu, kot je obvezni izvod v vsej njegovi mozaični sestavljenosti. V skladu s predlogom, da se »skupaj s knjižničarji« preveri smotrnost odloka (gre za zakonsko določilo), se knjižničarji odzivamo na tovrstno vabilo, ki pa ga vsebinsko izkoriščamo za razgrnitev globalne problematike, ki jo obvezni izvod v bibliotekarskem svetu in pri nas proži. Pri tem je treba posebej poudariti, da se tega problema lotevamo strokovno in družbeno odgovorno, da bi s tem že v kali izpodbili kakršnekoli tendence po polasčanju knjižnične dejavnosti po knjižničnih delavcih.

Spričo problemske večplastnosti ob takem dogovoru gotovo ne kaže sprejemati dokončnih odločitev, ki bi bile zgolj plod premalo domišljene in nesistematične priprave za kakršnokoli neimprovizirano ekskluzivno stališče. Izkoristiti pa je potrebno priložnost za zasnovo ustreznih akcijskih in dispozicijskih programov, s katerimi bi odprta vprašanja dorekli. Problem je zastavljen, njegovo reševanje pa naj poteka sistematično in odgovorno. Vsekakor bi se v sedanjem trenutku obnašali drobnjakarsko, če bi vprašanje obveznega izvoda v smislu pobud nekaterih knjižnic zožili le na globalno alternativo: obvezni izvod da ali ne, ne bi pa pri tem upoštevali problemov, ki jih taka praksa v knjižnicah resnično proži.

Že v odmevih na pobudo celjske Osrednje knjižnice za tak pogovor so se nekateri od njih očitno odprli, s čimer pa nikakor ne

trdimo, da je zaradi njih treba govoriti o ukinitvi obveznega izvoda. Tako navajajo nekatere od knjižnic, da nimajo težav s selekcijo in obdelavo obveznega izvoda, druge, da jih imajo, a bi se morale dati rešiti bodisi znotraj njih ali z zunanjo pomočjo (!). Skratka: ob analizi reagiranja na celjsko pobudo so bili evidentirani nekateri problemi v zvezi z obveznim izvodom (glede na njegovo obdelavo in tretman), ki jih ne kaže zanemariti.

Zato izhodišče za razpravo ne more biti prej omenjena alternativa, temveč težnja po smotrnem dograjevanju sedaj veljavnega zakona o obveznem pošiljanju tiskov glede na priporočilo UNESCO (IFLA) v Parizu in IFLA v Štrbskem Plesu, ter preveritev naše prakse spričo funkcije, ki (naj) jo ima obvezni izvod na Slovenskem ob sedaj pojavljajočih se primerih neupravičenega zapiranja fondov, ustvarjanja »malih nacionalk« v pejorativnem pomenu te besede, nesmotrne nabavne politike, ki jo ponekod nadomešča preprosta samodejna prisotnost obveznega izvoda, potrebe uporabnikov knjižničnih storitev pa pri tem ne prihajajo do adekvatnega izraza itn. itn.

Glede na priporočila kongresa v Parizu (1977) in letnega zasedanja IFLA v Štrbskem Plesu (1978) je treba precizneje definirati nekatera sedanja določila slovenskega zakona, kot so npr.: rok pošiljanja prejemnikom (kjer formulacija »takoj po izdelavi prvih izvodov« prav ničesar oprijemljivega ne določa), tipologija gradiva, ki se (mimo drugega) v sedanjem zakonu zadovoljuje pri neknižnem gradivu z dostavkom »... ter podobno«, dalje: kdo odgovarja za pošiljanje primerkov obveznega izvoda, kakšna naj bo uspešna kontrola tega pošiljanja, ali so sankcije za kršitelje res najustreznejše (ob mnogo bolj učinkovitih v zakonih drugih držav, npr. na osnovi zaščite avtorskih pravic idr.) itn.¹³ Glede na naše razmere, ko smo leta 1971 s Konceptijo razvoja knjižničarstva v Sloveniji izoblikovali tip splošnoizobraževalne knjižnice, pomeni določilo o pošiljanju obveznega izvoda »študijskim knjižnicam« oziroma »študijskim oddelkom« čisti anahronizem (za kar pa smo krivi knjižnični delavci sami); prav tako bi bilo potrebno določeneje definirati »dostopnost teh tiskov za preučevanje in uporabo«, saj si jo (kot kaže praksa, ki pa je spet stvar knjižničnih delavcev samih) lahko vsakdo razlaga po svoje. To je le nekaj primerov, kjer so v zakonu potrebne dopolnitve, sam zakon pa bo tako ali tako podvržen postopku usklajevanja, saj je izšel pred zadnjo ustavo in zakonom o združenem delu.

Ob primerjavi določil dosedanjega slovenskega zakona o obveznem pošiljanju tiskov z določili ustreznih zakonov držav v svetu smo glede števila primerkov obveznega izvoda (22 primerkov) v samem vrhu.¹⁴ Pri tem gre seveda upoštevati dejstvo, da skrbimo še za zamejske Slovence (Celovec, Trst) in da živimo v večnacionalni državi.

Prednjačimo v sami SFRJ, kjer imata Hrvaška in Črna gora po 16 primerkov, ostale republike in pokrajine pa manj. Ob tem je treba pripomniti, da ima črnogorski, bosensko-hercegovski in makedonski zakon določilo o pošiljanju tiskov (na lokalni ravni in z lokalnega območja) tudi matičnim knjižnicam območij, na katerih se tiskajo. Enako velja (na regionalni ravni) še za nekatere države v svetu: Francija, Italija, Avstrija in še kje, kar kaže na različne oblike organiziranosti take prakse.

Kar zadeva Slovenijo, ne ostaja vseh 22 primerkov obveznega izvoda na njenem območju. Porazdelitev je naslednja: NUK in UKM po dva primerka (od teh po eden arhivski), knjižnici v Trstu in Celovcu po en primerek, knjižnice v Celju, Kopru, Kranju, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu, Ptuju in na Ravnah na Koroškem po en primerek, s čimer »je zagotovljena dostopnost tiskov za preučevanje in uporabo«, ostali primerki pa gredo nacionalkam v republikah in pokrajinah ter Jugoslovanskemu bibliografskemu inštitutu v Beogradu. V primerjavi z ostalimi republikami in pokrajinama dobiva v Sloveniji primerek obveznega izvoda daleč največ splošnoizobraževalnih knjižnic.

Za ustrezno stališče glede števila primerkov, obsega gradiva in njegovega funkcionalnega ustreznega vkomponiranja v knjižnično dejavnost na Slovenskem je vsekakor potrebno soočiti vse te različne elemente in oblike reševanja problema obveznega izvoda pri nas in v svetu ter jih vzporediti s potrebami nacionalnih knjižničnih sistemov, predvsem pa slovenskega. Tako je tudi priporočilo pariškega kongresa, ki pravi, naj države z zakoni o obveznem izvodu zagotove, »da bo oddaja obveznih izvodov ustrezala potrebam nacionalnega knjižničnega sistema«. ¹⁵ Realno vrednotenje nas vsekakor pelje na analitično pot raziskave in reševanja tega problema.

Kar zadeva namen obveznega izvoda, pozna bibliotekarska teorija in ponekod tudi že zakonodaja (npr. v Bolgariji) štiri osnovna namembnostna področja: ustvarja možnost za ohranjanje duhovne dediščine, omogoča izdelavo nacionalne bibliografije, kaže (statistično) na nacionalno letno knjižno produkcijo in pomaga dopolnjevati knjižne fonde. Pri nas ga srečujemo v vseh funkcijah (razen v tretji), premalo definirana pa je zlasti zadnja, kar očitno kaže praksa nekaterih knjižnic (taka neustrezna praksa se kot način teoretičnih rešitev kaže celo na naših strokovnih posvetovanjih, vendar na srečo le v razpravah zelo redkih posameznikov). Evidentno je, da je namembnost (in tudi sestav) knjižnih fondov pogojena s statusom (fiziognomijo) vsake knjižnice. In če tu v praksi nismo uresničili zasnovanih in dogovorjenih pozitivnih inovacij, je vsako parcialno dogovarjanje o enem od elementov (kot je npr. knjižni fond) le še na-

daljevanje neutemeljene in škodljive improvizacije. Reči je treba, da nam, kar zadeva nekdanje študijske knjižnice, še ni uspelo iz njih napraviti splošnoizobraževalno knjižnico modernega tipa, ki je nosilka celotne sodobno organizirane mreže SIK, kot smo si jo zamislili leta 1971, temveč smo (ne)ustrezne korekture opravili marsikje zgolj formalno ali formalistično. Zato je treba kot primarno vprašanje načeti vprašanje fiziognomij naših knjižnic in knjižnične mreže, kakršni se nam kažeta v resnici, ter utrditi metodologijo uresničevanja že dorečenih ciljev.

Glede na sistemsko kategorizacijo namembnosti obveznega izvoda pri nas (naš zakon o obveznem tisku jasno loči med arhiviranjem in dostopnostjo, le da način dostopnosti ni definiran — pri čemer pa se seveda zastavlja vprašanje, ali je to stvar zakonskih določil ali naše konkretne knjižničarske prakse) predlagamo naslednjo univerzalno shemo, ki je v skladu takó z adekvatnimi gibanji v bibliotekarskem svetu kot z našim knjižničnim sistemom.

NUK arhivira (hrani) nacionalno zbirko (vse, kar je zapisanega o Slovencih in o dogajanju v okviru SRS doma in na tujem) in nacionalno produkcijo (vse, kar izide na Slovenskem).

UKM arhivira (hrani) samo nacionalno produkcijo, lahko pa si — če se ji zdi potrebno — ustvarja tudi nacionalno zbirko, vendar na lastno pobudo.

Knjižnice, za katere se bomo dogovorili, da bodo območne (regionalne), in tudi sistemsko utrdili njihovo fiziognomijo, morajo imeti domoznansko zbirko (ne samo produkcijo), ki jo arhivirajo ali ne (tudi o tem se kaže dogovoriti). Vsekakor pa predlagamo za gradivo domoznanskih zbirk poseben režim izposoje, s tem da je zagotovljena dostopnost gradiva na način, za katerega se je treba prav tako dogovoriti. Do sem smo lahko konkretni že zdaj, ko o tem samo razpravljamo, seveda z zahtevo, da bodo taka določila o namembnosti, načinu uporabe in možnostih pretoka knjižnega fonda dobila svoje mesto v ustreznih samoupravnih aktih knjižnic.

Ostalo knjižnično gradivo, ki doteka v knjižnice prek primerkov obveznega izvoda ali tudi z nakupi, zamenami in darovi, pa proži vrsto problemov, ki sta jih načela že sestanka skupnosti slovenskih študijskih knjižnic v Celju in Ljubljani (o ljubljanskem je poročal v Knjižnici leta 1969 dr. Stanislav Kos) in je treba preveriti, koliko od takrat dogovorjenega je prešlo v knjižnično prakso, koliko ne.

To so naslednja področja: nabavna politika glede na slovensko in domoznansko gradivo ter gradivo posebnih zbirk, nabavna politika glede na tujo literaturo (tudi jugoslovansko) in specializirano zbiranje take literature, zbiranje literature narodnosti na obmejnih

območjih, zbiranje literature glede na specialne interese (npr. o prijateljskih pobratenih mestih ipd.), kriteriji za zbiranje gramofonskih plošč, rokopisov, razglednic, magnetofonskih trakov in drugih zapisov, filmov itn.

Skratka: ob preveritvi teh komponent s hkratno vključitvijo zahteve po splošni dostopnosti gradiva (pretok informacij, medbiblioteka izposoja, depozitna ali depozitne knjižnice itn. z vsemi organizacijskimi in sistemskimi možnostmi) je treba doreči vsebinsko podobo območne (regionalne) knjižnice glede na dogovorjene vsebinske in lokalne determinante. In tudi tako dogovorjena določila z vso specifikom lokalne barvitosti v posameznih knjižnicah naj najdejo svoje mesto v ustreznih aktih knjižnic.

Na ta način se bomo dogovorili o vsebini domoznanskih in posebnih zbirk (od katerih so lahko dogovorjene tudi zbirke nacionalnega pomena ne glede na njihovo lokacijo), o oblikah prisotnosti slovenskega tiska na vsem slovenskem ozemlju (tu naj končno enkrat steče razprava o terminalih, teleprinterjih, reproduksijskih napravah, ki jih bomo v skladu z realno ocenjenimi finančnimi možnostmi potem tudi zares uvedli tam, kjer smo se zanje odločili — pri čemer je treba opozoriti na organizirano etapnost v tovrstnem dograjevanju), o ožjih lokalnih zbirkah občinskih matičnih knjižnic (informacijski viri o dnevnikih pa tudi historičnih lokalno pomembnih družbenih gibanjih — za kar je gradivo na razpolago že v smotrni distribuciji knjižničnega gradiva iz obveznega izvoda, upošteva vse slovensko ozemlje in vseh osem knjižnic, ki obvezni izvod prejemajo zaradi »dostopnosti teh tiskov za preučevanje in uporabo« in ga že zdaj selekcionirajo), o smotrni nabavi knjižničnega gradiva, kjer je treba upoštevati element splošne vsebinskosti (kaj, kje in na kak način mora biti gradivo prisotno ali dosegljivo) in element potrebe uporabnikov knjižničnega gradiva (glede na konkretne lokacijsko določene potrebe). Za splošno vsebinsko ustreznost knjižničnega gradiva v takih knjižnicah je možen objektiviziran, splošen model; potrebe uporabnikov pa upošteva konkretna (lokacijsko pogojena) nabavna politika. Ves sistem mora biti strokovno in organizacijsko utrjen, upoštevati mora medsebojne povezave na vseh ravneh in v vseh sredinah, ustvarjati pa ga ne kaže s pomočjo zakona ali priporočila, temveč s samoupravnim sporazumom, ki bo upošteval našo družbenopolitično danost.

Na ta način bodo medsebojno usklajena normativna določila (ki izhajajo iz zakonov) in naša v sodobne tokove naravnana knjižničarska praksa, kar bo izključevalo parcialno obravnavanje posameznega problema iz mnogolikega problemsko povezanega in prepletenega sklopa.

Na dogovoru je bila po razpravi izbrana delovna skupina strokovnjakov iz vrst knjižničnih delavcev posameznih knjižnic, ki bo oba problemska sklopa preučila in predlagala ustrezne rešitve.

Opombe in viri:

¹ Prim. Odlok o obveznem pošiljanju tiskov študijskim knjižnicam. Uradni list LRS, Ljubljana, 17(1960)33. Ta predpisuje npr. ne glede na zvezno uredbo iz leta 1953, da je treba pošiljati en izvod tiska tudi študijskim knjižnicam v Mariboru, Celju, Kopru in Novem mestu ter en izvod periodik študijskim knjižnicam v Kranju, Murski Soboti in Novi Gorici (kar novi zakon iz leta 1971 spet dopolnjuje še z drugimi knjižnicami).

² Terminološko: zraz »obvezni izvod« uporabljam kot pojmovni termin. Ta pa je lahko v več »primerkih«. Npr. NUK prejema dva primerka obveznega izvoda.

³ Prim. Brković Ljiljana: Obavezni primerak u Srbiji. Bibliotekar, Beograd, 24(1972)1-2, str. 129—142.

⁴ Prim. Bjerregård Estrid: Legal deposit — purpose and scope in modern society. — Libri, 1973, št. 4, str 331—346.

⁵ O tem so globalno in v nadržnostih razpravljali na Mednarodnem kongresu o nacionalnih bibliografijah v Parizu od 12. do 15. septembra 1977, posredno pa so se tega problema lotevali tudi na letnem zasedanju IFLA v Štrbskem Plesu (1978), katerega tema je bila »splošna dostopnost gradiva«.

⁶ Uradni list SRS. — Ljubljana, 28(1971)21.

⁷ Prim. Tavčar Marjan: Pravica vseh ali privilegij nekaterih. — Naši razgledi, 19. sept. 1969, str. 532—533.

⁸ Uradni list SRS. — Ljubljana, 29(1972)55.

⁹ Načrt kulturnega razvoja Slovenije 1976—1980. — Ljubljana, Kulturna skupnost Slovenije 1978.

¹⁰ Prim. Nelep začetek praznika. — Delo, Ljubljana, 21(1979)34, str. 31.

¹¹ Glej op. 9.

¹² Glej op. 9, str. 57—59.

¹³ Glej o tem še: Ujčič Majda: Mednarodni kongres o nacionalni bibliografiji (Pariz, 12. do 16. september 1977). — Knjižnica, Ljubljana, 22(1978)3-4, str. 247—251.

¹⁴ Za primerjavo nekaj podatkov iz gradiva UNESCO za kongres v Parizu: Bolgarija — 18 primerkov, Madžarska — 16 primerkov, Albanija — 15 primerkov, Portugalska — 13 primerkov, Egipt — 10 primerkov, Italija, Poljska in Španija — 5 primerkov, Avstralija, NDR, Luxemburg, Mehika in ZDA — 2 primerka, Belgija, Kanada, Danska, ZRN, Japonska, Norveška in Anglija — 1 primerek. Po: Survey of existing legal deposit laws. Paris 1977.

¹⁵ Glej op. 13, str. 248.